

УДК 81'373.611:811.161.2
DOI 10.31652/2521-1307-2024-39-04

Префікс як варіант морфеми та вияв ознак його семної ядерності й параметрії в складі префіксальних дієслів сучасної української мови

Ніна Іваницька <https://orcid.org/0000-0001-8111-3645>

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Надійшла до редакції: 01.11.2024 • Схвалено до друку: 21.11.2024

Анотація

Стаття присвячена висвітленню проблеми, заявленої в назві «Префікс як варіант морфеми та вияв ознак його семної ядерності й параметрії в складі префіксальних дієслів сучасної української мови». У викладі результатів проведеного аналізу неодноразово висвітлювалися дискусійні питання, пов'язані з префіксом. Описані ознаки семної ядерності продуктивних дієслівних префіксів, а також можливості окремих із них бути параметром авторського мовлення. Упродовж викладу матеріалу проведено ідею про те, що динаміка в науці швидко й якісно випереджує статистику в спадковості й наступності загального світоглядно-естетичного й наукового поступу, зумовлюючи стрімкі зміни наукових парадигм. Суголосно часові відбуваються зміни навіть кардинальних стереотипів у виборі наукової векторності, а отже й вербального «кодування» домінант дослідження. У статті подано чимало зауваг щодо обсягового масиву терміноназв, утворених внаслідок номінування й металінгвістичного упорядкування понять, прямо чи опосередковано пов'язаних із префіксом як важливим і в деяких випадках дискусійним елементом морфеміки. Основний вектор дослідження спрямовано на доведення тези про вияв семної ядерності префікса в системі дієсловоназв української мови. З'ясовано, що виділений і проаналізований префікс *ви-* за різними ознаками семної ядерності не лише відкрив нові орієнтири й підходи щодо цього префікса, але й засвідчив можливості використання їх у дослідженні інших префіксів. У статті також приділено увагу питанню вияву семної ядерності інших продуктивних дієслівних префіксів як можливого параметричного чинника авторського мовлення. Проаналізовані в цьому аспекті тексти М. Коцюбинського та С. Андрухович за сукупністю кількісних показників функціонування в них продуктивних префіксів у дієсловоформах-репрезентантах різних варіантів дієслівної категорії «процесуальність» представлені як об'єктивні чинники параметрії авторського мовлення.

Ключові слова: префікс, дієслівний префікс, продуктивний префікс, префіксальна дієсловоназва процесуального денотата, ядерна сема, параметр авторського мовлення

UDC: 81'373.611:811.161.2
DOI 10.31652/2521-1307-2024-39-04

The prefix as a morpheme variant and the manifestation of its semantic nuclearity and parameters in the prefixed verbs of the modern Ukrainian language

Nina Ivanytska <https://orcid.org/0000-0001-8111-3645>

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnitsia, Ukraine

Received: 01.11.2024 • Accepted: 21.11.2024

Abstract

Relevance. The verb constitutes a highly complex and multifaceted element of the Ukrainian language. It is a subject of intense scientific inquiry, yet it simultaneously evades complete resolution amidst a multitude of contradictions and open issues. Each time new micro-problem areas emerged, the findings were presented in the context of established or evolving grammatical science. However, the results were not always indisputable, given the plurality of linguistic thought and approaches. In particular, the issue of the verbal prefix, including its identification, theoretical qualification related to the very nature of prefixed verbs, and a multitude of related and pivotal problems concerning the verbal prefix as a morpheme variant, represents a significant challenge. **The objective** of this article is to present the results of analysis of the system of verb prefixes in the Ukrainian language, focusing on the ways in which they manifest semantic features of nuclearity and the potential role they play as a parameter of authorial speech. The extensive scope of the research problem has led to the following main *tasks*: a) to identify the principal features of the prefix morpheme; b) to put forward a philosophical and methodological approach to the process of cognitive activity in primary and secondary forms and the formation of relevant terminology; c) to base the analysis process on information about a specific verb prefix and the corresponding prefix verb name. The procedural denotation is attested by explanatory dictionaries, as well as quantitative indicators of the author's file; d) to substantiate the notion of «seminal prefix nucleation» and to identify the means of its use (on the examples of several productive verb prefixes). **Results.** The paper delineates the semantic core of productive verb prefixes and explores the potential for some of them to serve as a parameter of authorial speech. The article puts forth the notion that the dynamics of scientific advancement are occurring at a faster and more qualitative pace than the static, particularly in the realms of heredity and the continuity of the general worldview, aesthetic and scientific progress. This leads to rapid changes in scientific paradigms. Even the fundamental stereotypes in the selection of scientific direction, and thus the verbal «coding» of the dominant themes of research, are evolving in accordance with the prevailing trends. This article includes numerous observations regarding the vast assortment of terms that have been derived from the nomination and metalinguistic ordering of concepts that are directly or indirectly associated with the prefix, which plays a crucial and sometimes contentious role in morphemics. The primary objective of the study was to substantiate the hypothesis that the prefix plays a pivotal role in the formation of verb names in the Ukrainian language. The prefix «ви-», identified and analysed on the basis of various features of semantic nuclearity, has been shown to provide new guidelines and approaches not only to this prefix, but also to the possibility of using them to study other prefixes. Furthermore, the article considers the potential for identifying the semantic nuclearity of other productive verb prefixes as a possible parametric factor of authorial speech. The texts by M. Kotsiubynskyi and S. Andrukhovych are presented as objective factors of the author's speech parameter based on a set of quantitative indicators of the functioning of productive prefixes in verb forms representing different variants of the verb category «proceduralism».

Keywords: prefix, verbal prefix, productive prefix, prefixed verb name of a procedural denotation, nuclear seme, authorial speech parameter

Постановка проблеми. Дiєслiвна ланка українського дискурсу виступає однією з найбільш науково витлумачених i водночас такою, що має містке коло суперечностей та нерозв'язаних питань (М.А. Жовтобрюх, О.С. Мельничук, I.К. Кучеренко, I.I. Ковалик, П.С. Дудик, В.О. Горпинич, О.К. Безпояско, В.М. Русанівський, М.І. Степаненко, Н.Б. Іваницька, В.С. Ільїн, I.Я. Завальнюк, Н.Л. Іваницька, А.П. Загнітко, Є.А. Карпіловська та ін.). Узагальнювальні характеристики багатьох проблемних питань, пов'язаних із префіксом, були розроблені Н.Ф. Клименко (УМ, сс. 254–255, 343–344, 483–484). Праці переважної більшості науковців демонстрували своєрідний селективно-оцінний етап дослідження, початок, процес i результативність якого підпорядковувалися конкретно поставленій меті – аналізу дiєслівоназв процесуальних денотатiв. Щоразу актуальними поставали відповідні мікропроблемні питання, результати вирішення яких подавалися в термінах традиційної чи постійно оновлюваної граматичної науки i які не завжди були беззаперечними з огляду на плюралізм мовознавчої думки. Проблемним, зокрема, є питання дiєслівного префікса, його виокремлення, теоретичної кваліфікації, пов'язаної із самою природою префіксальних дiєслів та великою кількістю дотичних i важливих проблем щодо дiєслівного префікса як варіанта морфеми.

Отож об'єктом нашого дослідження є дiєслівні префікси як варіанти морфеми. Предметом дослідження слугували продуктивні дiєслівні префікси сучасної української мови в аспекті їхньої семної визначеності за ознакою «ядерність».

Мета статті полягає у висвітленні результатів аналізу системи дiєслівних префіксів української мови в аспекті вияву семних ознак ядерності та частково можливостей бути параметром авторського мовлення.

Широкий обсяг проблематики дослідження зумовив постановку таких основних завдань: а) виокремити головні ознаки префіксальної морфеми з огляду на неоднозначність у понятійно-номінативно-термінологічній інтерпретації префікса; б) в основу дослідження семної визначеності дiєслівного префікса, як й інших понятійно-термінологічних одиниць, використаних у статті, покласти філософсько-

методологічний підхід до процесу пізнавальної діяльності в первинній / вторинній формах та утворенні відповідних терміноназв; в) базувати процес аналізу, висновки на інформації про конкретний дiєслівний префікс та префіксальну дiєслівоназву процесуального денотата, яку засвідчують тлумачні словники, а також кількісні показники авторської картотеки; г) обґрунтувати поняття «семна ядерність префікса» та виявити засоби його употужнення (на прикладах кількох продуктивних дiєслівних префіксів); г) показати можливість деяких дiєслівних префіксів бути параметром авторського мовлення.

Вибір пропонованого об'єкта дослідження (дiєслівних префіксів) та поставлених у роботі завдань ми загалом пояснюємо двома причинами: високим показником частотності функціонування префіксальних дiєсловоформ на фоні префіксальних словоназв інших денотатів (предметних, атрибутивних) та посиленою увагою науковців до проблемних питань граматики, пов'язаних із префіксацією.

Джерельною базою дослідження слугувала картотека речень, словосполучень, окремих дiєслівоназв із префіксами, дібраних із текстів художніх творів українських письменників та поетів, фольклору, сучасної української періодики, наукових i науково-популярних видань. Використано також структури з наявними в них дiєслівоназвами з префіксами, змодельовані авторкою відповідно до потреб ілюстрації деяких питань дослідження.

Розв'язання багатьох поставлених у дослідженні завдань теоретичного плану досягнуто завдяки інформації, почерпнутій із тлумачних словників сучасної української літературної мови (ВТССУМ 2004; СУМ 2012; ССІС 2006). Уміщені в них основні терміноназви сучасної науки й техніки, а також слованомінанти явищ i реалій виробничого, культурного й побутового життя, а особливо компактні, лаконічні зауваги щодо морфологічних категорійних ознак i синтагматики слів склали суттєве доповнення до матеріалу. Загальна джерельна база дослідження нараховує близько 3000 прикладів із наявними в них дiєслівними словоформами з префіксами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Граматичний лад української мови, його особливості, цілісні описи окремих частиномовних i нечастиномовних класів одиниць, виокремлення й інтерпретація їх за

сукупністю семантичних, синтаксичних, морфологічних та словотвірних критеріїв становлять основу наукових досліджень українських мовознавців II половини XX сторіччя. Спираючись на вагомий напруження науковців, їхні традиційні й оновлені підходи в царині дослідження граматичного ладу сучасної української мови, ми робимо спробу висловити деякі узагальнення про префікс як варіант морфеми та його семну ядерність і параметрію в складі префіксальних дієслівоназв сучасної української мови.

Будь-яке наукове дослідження, як і виклад отриманих результатів, звісно, базується на термінах, здатних у вигляді номінацій відтворювати систему відповідних понятійних постулатів щодо проблемних та мікропроблемних питань об'єкта та предмета дослідження. Динаміка, специфіка й сучасний стан розвою лінгвістики як науки зобов'язують не стільки аналізувати й акумулювати традиційність та сучасність, скільки виробити потенційне чи, наважуємося вжити синонім, «відносно» ставлення до результатів уже зробленого; «відносність» не лише в оцінюванні, але й у своїх підходах до конкретних досліджуваних мовних реальностей, здебільшого узагальнених ключовими словоназвами (терміназнавами) понятійних постулатів. Саме з позицій розвитку лінгвістичних теорій ми підходимо до вибору мінімального складу термінів, розуміючи при цьому, що кожен із них володіє бодай необхідним мінімумом інших терміназнав у процесі аналізу відтворення його результатів мовними засобами.

Не торкаючись великої кількості термінів, потрібних для викладу питань, так чи так дотичних до предмета нашого дослідження, зупинимось на основних терміназнавах, що відтворюють об'єкт аналізу. Такими термінами насамперед є «префікс», «сема», «ядерна сема».

Термін «префікс» (лат. *praefixus* – прикріплений спереду) входить до складу найуживаніших лінгвістичних термінів, засвідчених у науковій та навчальній літературі. Уживаними стали й похідні назви: «префіксація» (творення нових слів або граматичних форм слова за допомогою префіксів); «префіксоїд» (коренева морфема, що вживається для творення нових слів, виступаючи в ролі словотворчого префікса); «префікси словотворчі», «префікси формотворчі» та ін.

У визначення префікса автори короткого тлумачного словника лінгвістичних термінів включають такі терміни: «службова морфема», «афікс», а терміназнаву «префіксоїд» визначають як початковий кореневий елемент складного слова, що виконує роль словотворчого префікса на зразок *avia-* (УМКТСЛТ, 2001, с. 136). Дефініцію префікса в «Сучасному словнику іншомовних слів» доповнено його ознакою «афіксальна морфема» та іншою назвою «приросток», що стоїть перед коренем або перед іншим префіксом (СІС, 2006, с. 559).

Досить розширена інформація, безпосередньо чи опосередковано пов'язана з дієслівоназвами процесуальних денотатів В.М. Русанівського (УМ, 2007, с. 64–65), що її відтворили автори тлумачних словників у поясненнях конкретних префіксальних дієслів, дозволяє розглядати префікс як своєрідну одиницю в поєднанні семантичних, словотвірних та граматичних ознак. Таке поєднання цілком виправдовує заявлену В.М. Русанівським тезу про достатність у префіксі ознак виражати додаткові семантичні значення щодо аспектуальності, які забезпечують «утворення дієслівної категорії – «роди дії» (УМ, 2007, с. 65).

Оригінальними й корисними для нашого аналізу префікса як варіанта морфеми є думки С. Галаур про префіксально-прийменникову кореляцію, зумовлену різними чинниками (Галаур, с. 68–82). Дослідниця на конкретному матеріалі речень із наявними в них префіксальними дієслівоназвами процесуальних денотатів підтверджує важливість денотативно-референційного підходу до аналізу семантики речень, на що неодноразово вказували І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська (Городенська 2000; Городенська, Вихованець 2022) та ін.

Беручи до уваги теорію про співвідносність префіксів із прийменниками, Н.Ф. Клименко зауважує про поділ префіксів на первинні (співвідносні з прийменниками *в-, від-, під-*) і вторинні (похідні), що виникли внаслідок злиття двох і більше префіксів (*зне-, поза-*) (УМ, 2007, с. 454).

Розширюючи й поглиблюючи інформацію про префікс, подаючи висновки щодо різновекторності цієї морфеми, Н.Ф. Клименко обстоює тезу про «позиційні групи» префіксів, виділяючи при цьому префікси: перед кореневою морфемою (*на-в'язувати*), тричленні префікси

(*по-на-з-бирувати*), чотиричленнi префікси (*по-пере-роз-по-діляти*) (УМ, 2007, с. 483).

Праці великої кількості українських мовознавців засвідчують також увагу до явищ перехідності в аналізі різних одиниць граматичного ладу української мови, серед них і префікс як варіант морфеми (Б.М. Кулик, А.П. Грищенко, Л.О. Кадомцева, І.І. Чередниченко, І.Р. Вихованець, М.У. Каранська, І.І. Слинко, П.С. Дудик, Н.В. Гуйванюк, К.Ф. Шульжук, І.Я. Завальнюк, В.П. Олексенко, Л.В. Шитик, К.Г. Городенська та ін.) (Вихованець, 1998; Іваницька, 2017; Іваницька, 2012; Кочерган, 2006; Соколова, 2002; Шитик, 2010).

Багаторівневість й проблематика аналізу префікса в заявленому аспекті, як і доволі дискусійна визначеність його лінгвальної сутності, відтворена в лінгвістичних словниках і представлена в різних терміноназвах, спонукає згадати кілька усталених термінів, посилаючись на словник С.Я. Єрмоленко та ін. (УМКТСЛТ, 2001). Префікс під назвою «префіксальний морф» укладачі словника подають в аспекті формального складника словоформи (гр. *morphē* – форма) як варіант (конкретний вияв) морфеми. При цьому морфему розглядають як узагальнений тип конкретних типів морфів (під назвою «аломорф») (УМКТСЛТ, 2001, с. 96–97). Формальний аспект дозволяє виділяти морфеми, номінування яких залежить від аспекту (формотворчі морфеми, кореневі морфеми, афіксальні морфеми, навіть нульові морфеми, що позбавлені формального вираження – нульове закінчення). У викладі змісту статті прийнятними для нас, крім зазначених (доволі обмеженого складу ключових слів), виявились номінації «морфема», «формотворча морфема», «регулярна морфема» в усіх випадках, коли йдеться про префікс, його семні ядерні особливості в структурі префіксальних дієслівоназв процесуальних денотатів.

Осмислення й розгляд основного об'єкта нашого аналізу (префікса, дієслівного префікса) видається навряд чи можливим без цього явища, номінованого в теорії пізнання терміноназвою «транспозиція», кваліфікація якого зосереджена на ієрархізованій трирівневості: буття, поняття, слово (словоназва, терміноназва). Неосаяжність і стихія буття породжує й провокує транспозицію у двох

наступних «осередках», осмислення й вивчення яких побудоване на постійних транспозиціях, без урахування яких процес наукового пізнання є неможливим.

Розглянувши інформацію про префікс у ракурсі теоретичного осмислення цієї морфеми різними авторами, ми прийшли до висновку, що в сучасній лінгвістиці досі співіснують два підходи до поняття, номінованого префіксальною морфемою, сутність чого полягає в характеристиці ознаки «значущість» («значуща частина слова»). У межах кожного з таких підходів науковці обстоюють або ж заперечують наявність у префіксальних дієслівоназв їхнього компонента «значущий». Якщо раніше в науковій літературі допускалось уживання прикметника «значущий» («значуща частина слова») у дефінуванні префікса, то майже всі пізніші наукові джерела «позбавилися» характеристики «значущий», залишивши її стосовно кореневої морфеми. Практично ж у сучасних наукових джерелах, як і в підручниковій та посібній літературі, це питання залишається дискусійним.

Отже, префікс як одиницю граматичного ладу української мови, його сутнісну природу й відносну наукову визначеність ми зводимо до таких ознак: префікс – це

- варіант афіксальної морфеми;
- розташований перед коренем або іншим префіксом, що приєднується до всього слова;
- володіє ознакою участі в словотворенні;
- здатний виконувати граматичну функцію.

У визначення префікса ми не включаємо інших ознак, нерідко суттєвих для нашого дослідження, подаючи їх у фрагментах аналізу, базованого на частині дієслівних префіксів, орієнтованих на поставлені завдання.

Упродовж усього дослідження дієслівних префіксів ми орієнтуємося на те, що дієслівний префікс не надає дієслівоназві процесуального денотата значення нової дії порівняно з тією, яку виражає твірне слово, виконуючи при цьому роль відповідного модифікатора дії в тому чи тому плані, наприклад: **перекопати** (**перекопувати**) – виконати (виконувати дію «копати» заново, повторно; **докопати** (**докопувати**) – закінчити (закінчувати) дію «копати»; **накопати** (**накопувати**) – виконати (виконувати) дію з ознакою «велика кількість»; **поперекопувати** – охопити дією «копати» всі чи більшість її об'єктів.

Другим після префікса понятійно-термінологічним постулатом нашого дослідження виступає «сема». Ця одиниця увійшла в лінгвістику в 60-х рр. і пов'язана із семантикою слова (у лексикології – структура слова як набір сем; у фразеології – сема в значенні складників; у граматиці – семи в категоріях та варіантах (морфологічних та синтаксичних одиниць; у словотворенні – семи як виразники словотвірних значень). Проблемні питання різнорівневих мовних одиниць актуалізували орієнтацію на сему і наявні в багатьох наукових працях І.Р. Вихованця, К.Г. Городенської, І.Я. Завальнюк, А.П. Загнітка, Н.Б. Іваницької, М.П. Кочергана, М.В. Мірченка, Н.М. Павликівської, О.А. Павлушенко, М. М. Пещак, В.М. Русанівського, О.О. Тараненка, В.Д. Шинкарука та ін. Особливо актуалізувалися пошуки українських мовознавців у ракурсі вивчення слова як основного складника лексико-семантичної системи мови, у можливостях опису його за допомогою обмеженого числа елементів, у лексичній упорядкованості в номінаціях реалій об'єктивного світу та виявленні й описі асоціативно-дериваційних, синтагматичних зв'язків центральних / периферійних мовних одиниць, орієнтованих на слово. Саме слово почало центрувати в собі вирішення проблемних питань у тріаді «поняття – словоназва – термін», частковістю якої і стала виокремлена в лінгвістиці понятійно-термінологічна одиниця «сема».

Урахування ознак вербальності та її відсутності в експлікаторах формалізаторів дієсловоназв, як і префіксальних дієсловоназв процесуальних денотатів, дозволило нам виділити в окрему групу особливий варіант семи, назвавши її «прихованою семою» (Іваницька, 2012, с. 10). Зауважуємо, що в пропонованому дослідженні ми оперуємо матеріалом, який засвідчує відсутність будь-якої «прихованості» й може бути перевіреною наявною відповідною інформацією в словниках чи прикладами джерельної бази дослідження.

Концентрація ознаки «узагальнення» на семі спричинила й забезпечила підходи та використання інших терміноназв узагальненого характеру. Узяти хоча б такий термін, як «інтертекстуальність», що ним послуговується, наприклад, проф. І.Я. Завальнюк. Аналізуючи текстову структуру в її рухливості, мінливості як систему та здатність відображати процеси, що

заторкують мову загалом, І.Я. Завальнюк використовує терміноназву «інтертекстуальність», подаючи цей феномен як мовне явище, властиве газетним заголовками, що презентують їхній ядерний потенціал сьогодення. В одному з її наукових доробків читаємо: «З огляду на те, що закономірністю газетних заголовків є тенденція до економії мовних засобів, очевидним є формування нових моделей заголовків, які б вирізнялися і простотою, і змістовою ємністю. У ролі таких заголовкових моделей сучасних вінницьких газет досить активно постають цитовані прислів'я, приказки та афоризми, які виконують не лише інформативну й рекламну функції, а й виховну, естетичну... За ними стоїть авторитет покоління нашого народу, чия невичерпна талановитість, високе естетичне чуття й гострий розум і тепер продовжують збагачувати духовну спадщину, що громадилася віками» (Завальнюк, 2016, с. 202).

Отже, термін «сема» увійшов у систему лінгвістичних терміноназв для номінації поняття «змістова одиниця» («семантичний множник»), що вивчається в семантиці в аспекті проблем змісту, значення чи тлумачення знаків, окреслених екзистенціальною (предметною) та інтенціональною (понятійною) сферами.

Сема постала невід'ємним складником розділів мовознавчої науки, концентрованих на значенні, але з урахуванням основного критеріального виміру – узагальнення, що є вельми важливим у розумінні й використанні варіанта семи з ознакою «ядерність» («ядерна сема», «ядерна префіксальна сема», «семна ядерність», «семна ядерність дієслівного префікса»).

Критеріальну ознаку «ядерність», властиву прикметниковій словоназві «ядерний», уживаній у номінації «ядерна сема», ми виокремлюємо й узагальнюємо на базі семантичних ознак, властивих предметним денотатам, як-от: *людина (міцна, здорова, сильна), повітря (свіже, чисте), плоди (великі, соковиті), мороз (сильний), запах (гарний, прекрасний)* і т. д. Завдяки таким спостереженням виділяємо в кожному випадку щось головне, нерідко незвичне, але варте уваги не лише в узагальненнях звичних буттєвих реальностей, але й у науковому підході до назв «ядерна сема» чи «ядерність».

Словесні номінації предметних денотатів, диференційовані протиставленням у вигляді ознаки «первинність / вторинність» (Куньч, 2007, с. 844), ми вживаємо як дихотонію, номіновану

«ядерність / периферійність». Під «ядерністю» розуміємо основну частину чого-небудь, а під «периферійністю» – віддалення від центру, щось зовнішнє на фоні основного чи в зіставленні з основним.

Критеріальну властивість двослівної терміназви «семна ядерність» відтворюють, на нашу думку, два показники, властиві семі та ядерності. Глибоко проникаючи в саму суть поняття «ядерність» і використовуючи засади понятійно-термінологічного визначення в аналізі різних концептуальних об'єктів, О. А. Павлушенко виділяє поняття «приядерність»: «Вербальні засоби об'єктивації концепту утворюють ЛСП (лексико-семантичні поле), яке охоплює слова, що своїми поняттєвими та/або конотативними значеннями втілюють його змістове наповнення. Ядром ЛСП є лексема (зрідка лексеми), що слугує титульною назвою концепту й у колективній свідомості користувачів мовою співвідноситься з набором суттєвих ідентифікаційних ознак позначуваного. До приядерної зони належать слова, які є семантично близькими до ядерної одиниці й розширюють уявлення про концептуалізований фрагмент дійсності, позначаючи його окремі вияви, ознаки, властивості, стани, функції (Павлушенко, 2022, с. 30–31).

Суттєвою для нашого дослідження також є терміназва «параметр», яку в більшості тлумачень (у прямому й переносному значеннях) автори виокремлюють за критеріями «показник», «постійність у межах певного завдання».

Поданий у статті матеріал відтворює лише частку параметрії префікса (дієслівного префікса), оскільки динаміка, звісно, «претендує» на охоплення аналізом не лише більшої, але насамперед статистично виправданої кількості об'єктів аналізу.

Понятійно-номінативна природа й науковий статус усіх інших, крім основних, терміназв представлені в статті у вигляді відносних і динамічних одиниць граматичного ладу сучасної української мови. Наш дослідницький процес перегляду теоретичних джерел (монографій, дисертацій, статей, тез, підручників, посібників та ін.) щодо елементів традиційності й інноватики в осмисленні заявленої проблематики як частини граматичного ладу української мови, вимірювався сотнями назв. Приємно й із користю для дослідження імпонували праці науковців, у яких відповідна

понятійність мовних реальностей, номінованих терміназвами, подавалась у вигляді дискусійності, проблематичності, а в результатах досліджень ішлося про їхню відносність, починаючи з критеріїв і закінчуючи отриманими результативним показниками.

Вирішення більшості поставлених у дослідженні завдань було пов'язане із семною ядерністю продуктивних дієслівних префіксів. Проаналізувавши матеріал дослідження на предмет вибору дієсловоназв із такими префіксами, ми прийшли до такого висновку: а) заявлене поняття семної ядерності виявляють не всі продуктивні дієслівні префікси; б) деякі префікси засвідчують це поняття в поодиноких уживаннях дієсловоназв; в) лише частина продуктивних дієслівних префіксів суттєво підтверджує їхню семну ядерність. Такими продуктивним дієслівним префіксом (за якісно-кількісними ознаками) виявився дієслівний префікс **ви-**.

Аналіз дієслівної префіксальної морфеми **ви-** проведено на обсяговому складі дієсловоназв із цим префіксом. Семну ядерність цього дієслівного префікса підтверджує низка показників, пов'язаних із самим префіксом та з дієсловоназвами з ним у сучасному українському дискурсі. Такими показниками є: а) кількісна перевага цього префікса в дієсловоназвах різних семантичних груп на тлі решти продуктивних дієслівних префіксів; б) зосередженість семної ядерності префікса **ви-** на наголошуванні першого складу дієсловоназв; в) наявність функціонування дієсловоназви без префікса як номінації процесуального денотата; г) особливості синтагматики префіксальної дієсловоназви. Усі зазначені показники можуть бути певним чином формалізованими, а отже, такими, що об'єктивують результати висновків.

Подаємо короткі зауваги щодо зазначених показників. Насамперед акцентуємо на кількісних показниках продуктивного дієслівного префікса **ви-**, зазначаючи при цьому, що загальна кількість дієсловоназв із цим префіксом, залучена до аналізу, становить 60 % складу всіх префіксальних дієсловоназв із продуктивними префіксами, що їх фіксують сучасні тлумачні словники. Зокрема, автори «Великого тлумачного словника сучасної української мови» фіксують близько 700 таких дієсловоназв, серед них і видова диференціація назв та діалекти – *вишатирипти* (ВТССУМ, 2004, с. 120); розмовні

– *вичапати* (ВТССУМ, 2004, с. 121); застарілі – *вислужувати*; фамільярні – *вишарпнути* (ВТССУМ, 2004, с. 120) та інші дієсловоназви процесуальних денотатів.

У центрі дослідження семної ядерності дієслівного префікса **ви-** перебуває й така ознака (критерій), як його наголошення в структурі цілісної префіксальної дієсловоназви. Ядерність семи наголошеного префікса **ви-** употужнює семантичний поділ префіксальних дієсловоназв на дієслова дії (фізичної й розумової): *в́умити*, *в́ужати*, *в́упити*, *в́укляничити* та дієслова стану: *в́ужити*, *в́урости*. Адекватність такого поділу підтверджує синтагматика, зокрема супроводження дієсловоназв першої групи (синсемантичних дієслів) обов'язковими експлікаторами (*в́умити* + *що?* → *в́умити посуд*) та відсутність цієї ознаки в другій групі, яка об'єднує автосемантичні дієсловоназви (*в́ужити*).

Деякі часткові висновки при цьому робимо за умови трансформування префіксальних дієсловоназв з наголошеним префіксом **ви-** в безпрефіксальні відповідники. «Залишену» частину префіксальних дієсловоназв з наголошеним префіксом **ви-** після його вилучення можна об'єднати в такі групи: а) двоскладові дієсловоназви з наголосом на першому складі: *в́удути* ← *ду́ти*, *в́улізти* ← *лі́зти*; б) (переважно) трискладові дієсловоназви з наголосом на суфіксальній морфемі: *в́уе'язати* ← *е'язáти*, *в́укохати* ← *кохáти*; в) трискладові дієсловоназви з наголосом на першому складі: *в́уіхати* ← *і́хати*, *в́улаяти* ← *ла́яти*.

Абсолютну семну ядерність наголошеного дієслівного префікса **ви-** увиразнює й підкріплює наявність цієї ознаки у структурі спільної дієсловоназви процесуального денотата з іншими продуктивними ненаголошеними префіксами. Пор.: *в́убігти*, *забі́гти*, *добі́гти*, *прибі́гти*, *перебі́гти*, *відбі́гти*, *пробі́гти*.

Ядерність префіксальної семи, експлікованої дієслівним префіксом **ви-**, крім зазначених вище критеріїв, в українському мовленні посилюють синтагматичні особливості дієсловоназв із цим префіксом, наприклад: *в́укласти* (*щось, із чогось, у щось*); *в́укликати* (*когось, звідкілясь, кудись, для чогось*). У синтагматиці дієсловоназв із префіксом **ви-** не лише підтверджується та посилюється ядерність префікса, але й виявляється образне сприйняття

природи, людини, світу в конкретних естетичних оцінках описуваного з використанням дієсловоназв із цим префіксом.

Авторські уживання окремих дієсловоназв із наголошеним префіксом **ви-** виявляють здатність виражати своє, оригінальне, індивідуальне сприйняття світу, пробуджувати думку, розвивати мовне чуття, наприклад: *Я відчуваю потреба в́уйти назовні* (С. Андрухович, с. 129); *В розмові я, сказати б, то не дуже, а в пісні можу в́успівати все* (Поетизія, с. 50); *Боротися для того, щоб в́убороти собі право бути додатком до машини, є безглуздя* (М. Хвильовий, с. 118); *Слово «печаль» він в́умовив майже пошепки* (О. Довженко, с. 145).

Семна ядерність дієслівного наголошеного префікса **ви-** відкриває можливості для вивчення відносно високого ступеня корелятивності (співвідносності) між ядерною семою наголошеного префікса **ви-** та завершеністю семантичного змісту безпрефіксальної частини дієслова (*в́уйти* – *йти*) як і варіантами морфологічної категорії виду дієслова (*в́уйти* – доконаний вид; *йти* – недоконаний вид).

Зважаючи на денотативну природу префіксальних дієсловоназв процесуальних денотатів, можна вважати, що всі префікси (усе ж кожний по-своєму) беруть участь у процесі номінування денотата і виявляють здатність до поглибленого вивчення можливих і потрібних узагальнень.

Семну ядерність, відмінну від вище описаних дієсловоназв із префіксом **ви-**, виявляють дієсловоназви з іншими продуктивними префіксами, наприклад, **за-**: *засяяти*, *засохнути*, *заплакати*, *заховати*, *затремтіти*, *заскрипіти*, *записати*, *зареєструвати*, *зафіксувати*, *заверещати* і т.д.; **по-**: *поховати*, *поспівати*, *поворкувати*; **про-**: *пройти*, *пробігти*, *просвердлити*; **пере-**: *перекопати*, *перерахувати*; **роз-**: *розтринькати*, *розсадити* та ін. Відмінність семної ядерності таких продуктивних префіксів у зазначених префіксальних дієсловоназвах полягає в їх концентрації не на префіксах, а на семантиці основних частин дієсловоназв, окремішній статус уживання яких (без префіксів) засвідчують тлумачні словники.

Проаналізовані матеріали різних структур з наявними в них префіксальними дієсловоназвами порушили проблему щодо участі їх у параметризації описуваних явищ

дiйсностi. Поставлене в дослiдженнi завдання вияву семної ядерностi продуктивних дiєслiвних префiксiв як можливий параметр авторського мовлення обмежуємо аналізом художнього стилю, зокрема префiксальних дiєслівоназв у текстах М. Коцюбинського та С. Андрухович.

У реченневих структурах прози М. Коцюбинського семну ядернiсть засвiдчує переважна частина продуктивних префiксiв у випадках наявностi недоконаного виду минулого часу в безпрефiксальних дiєслівоназвах, наприклад: *Що ж ти робиш, доню? – поспитала мати* (М. Коцюбинський, с. 3); *Харитя почула, що її маленьке серце заболiло, наче хто здавив його в жменi; сльози затремтiли на її довгих вiях* (М. Коцюбинський, с. 4); *Швиденько Харитя кров з пальчика спiдничкою обтерла, затерла врiзане мiсце землею i почала жати* (М. Коцюбинський, с. 7); *«Будь здоровi з святом вечором!» – проказав вiн дзвiнким голосом* (М. Коцюбинський, с. 14); Пор.: безпрефiксальнi дiєсловоформи *питала, чула, болiло, давив, тремтiли, терла, питає*.

Таку ж закономірнiсть (щоправда, в меншiй кiлькостi) пiдтверджують префiкси в рiзних словоформах iнших категорiйних виявiв (часу, способу), наприклад: *Що скажеш кiлькама словами?* (М. Коцюбинський, с. 36); *Гляди ж не забувай мого дiдуся. Перекажи, хай вони не жураються* (М. Коцюбинський, с. 37). Пор. безпрефiксальнi дiєсловоформи – *кажеш, бувай, кажи*. Iз проаналiзованих у цьому планi близько 400 префiксальних дiєслівоназв лише в зазначеному тексті М. Коцюбинського отримали перевагу (90 %) продуктивнi префiкси в зiставленнi з трансформами дiєслівоназв недоконаного виду.

Покажемо вияв подiбної закономірностi на прикладах префiксальних дiєслівоназв iз продуктивними префiксами, дiбраних iз тексту С. Андрухович: *... а хто сказав, що вдома безпечно?* (С. Андрухович, с. 9); *Я мало не засмiялася вголос, мало не почала спiвати* (С. Андрухович, с. 41); *І тодi цих кiлька рiшучих крокiв зробила я i... побачила все саме так, як уявляла* (С. Андрухович, с. 99). Пор.: безпрефiксальнi дiєсловоформи – *казав, смiялася, робила, бачила*.

Лише поодинокими в проаналiзованих 150 префiксальних дiєслівоназвах виявилися продуктивнi префiкси в iнших дiєсловоформах: майбутнього часу та iнфiнiтива, наприклад: *А*

нинi – фотографiчнi апарати за лiченi хвилини збережуть на вiчнi вiки твiй точний образ (С. Андрухович, с. 13); *А потiм вони не знають, що з собою зробити* (С. Андрухович, с. 8). Пор.: безпрефiксальнi дiєсловоформи – *бережуть, робити*.

За кiлькiсними показниками ознаку семної ядерностi засвiдчили продуктивнi префiкси *з(с)-, за-, пере-, по-, про-* в аспекті вияву ознак параметрiї авторського мовлення. Отже, цi, як i iншi (цiлком можливi) ознаки дiєслiвних префiксiв, засвiдченi кiлькiсними показниками, могли б слугувати одним iз параметрiв авторського мовлення.

Зразком поглибленого й оновленого розумiння розширених понятiйних визначеностей щодо явищ параметрiї можна вважати одну з публiкацiй проф. I.Я. Завальнюк, у якiй сфокусоване розв'язання спiрних питань параметрiї на газетному мовленнi (Завальнюк, 2008). Фiлософське розумiння вiдносностi (а не абсолютностi) в трактуваннi та вживаннi наукових iстин спостерiгається в сутнiсних визначальних характеристиках, номiнованих кiлькiсними назвами на зразок: *переважно, часто, подекуди, найчастiше* i т.д. Такий пiдхiд ученої базується на нерозривному поєднаннi якiсно-кiлькiсних критерiїв у динамiцi дослiдження мовних реальностей, iхньої наукової сутностi та варiативностi. Подаємо цитату з публiкацiї I. Я. Завальнюк, присвяченої газетному мовленню як варiанту стилю, а отже, цiлком можливому параметру цього стильового рiзновиду українського дискурсу: «Стилiстично забарвленими в сучасному газетному мовленнi є складноприєднувальнi конструкцiї з приєднувальними сполучними засобами, омонiмiчними модальними словами та частками. Вони типовi для всiх газетних жанрiв, об'єднанi спiльною семантикою додаткового повiдомлення, на яку нашаровуються рiзнi значеннєвi вiдтiнки. Спостережено певну залежнiсть вiдтiнкових значень приєднувальних речень вiд виду й семантики сполучного засобу (Завальнюк, 2008, с. 205).

Усе ж семну ядернiсть дiєслiвних префiксiв як параметричного показника авторського мовлення, а особливо стилю, можна вiднести до досить проблемних теоретичних питань у планi висновкiв та узагальнень, узявши до уваги хоча б один iз найсуттєвiших чинникiв, пов'язаних iз поєднанням якiсно-кiлькiсних ознак

досліджуваного явища. Семну ядерність префіксів у номінаціях процесуальних денотатів употужнюють умови й особливості сучасного українського дискурсу, сьгоднішня мовна й мовленнєва реальність, що безпосередньо стосується як продуктивних, так і непродуктивних дієслівних префіксів у дієсловоназвах, підтверджених відповідними синтагматичними конструкціями на зразок: *збити ракету, зберегти життя, здобути перемогу, залишитися воювати, потравмувати кінцівку, поцілити вдало, перейти в укриття, витримати натиск, покалічити руку, почути сигнал тривоги, надати допомогу* і т.д. Великий обсяг різноманітних синтагматичних комбінацій таких і подібних префіксальних дієсловоназв, включених у постійно оновлювану авторську картотеку матеріалів дослідження, набуває статусу актуальності щодо вияву в них, наприклад, варіантів морфологічної категорії виду в дієслівних трансформах без префіксів. За нашими попередніми підрахунками, у них переважає значення доконаного виду: *створити дрони, знищити ворожі кораблі, загинути на полі бою, передати маскувальні сітки на фронт, забрати тіло на поховання* і т.д. Пор.: *створити* ← *творити*, *знищити* ← *нищити*, *загинути* ← *гинути*, *передати* ← *дати*.

На завершення коротких висновків щодо семної ядерності дієслівного префікса в ролі параметра авторського мовлення додамо деякі зауваги, що можуть слугувати об'ємнішими параметрами (параметрами стилю) за умови включення в критеріальні виміри статистики (кількісних показників окремих префіксів чи префіксальних груп). Подаємо короткий уривок із прози О. Довженка, орієнтуючись на художній стиль, у якому виразно виділяються саме префіксальні дієсловоназви: *Багато думок промайнуло у матері. Усе життя ніби проплило перед очима. Та повиростали непомітно сини, порозліталися на всі сторони, добре слава пішла по світу про синів, що показали себе і в зброї, і в науці, і в звичайних*

*трудах над землею. І ось з'їхались нарешті вони до рідної хати, щоб ушанувати її материнську старість – п'ятдесят та ще й п'ять років! – Спасибі вам, діточки, що побачила вас укупі. Пошли ж вам, Боже, щасливу долю та сили в руки, щоб виповнити свій довг перед миром, щоб **возвеличити** трудами красну землю нашу українську...* (О. Довженко, с. 6).

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що його узагальнення про семну здатність продуктивних дієслівних префіксів сучасної української мови слугуватимуть подальшому поглибленому вивченню граматики, зокрема морфеміки, української мови. Зроблені висновки та запропоновані засади розширяють проблематику досліджень і виступатимуть методологічним підґрунтям для розгортання нових студій із вивчення інших структурних, семантичних і стилістичних різновидів префіксів. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання їх для створення оновленої теоретичної граматики сучасної української мови, для написання підручників, навчальних посібників, довідників, для читання теоретичних курсів, а також у науково-пошуковій роботі аспірантів.

Викладені в статті висновки-узагальнення, крім усього іншого, переконують у тому, що можуть виникати сумніви, певні труднощі під час визначення й вибору самого підходу до аналізу, як і щодо обсягу досліджуваних одиниць, критеріїв та показників, їхньої типології в інтерпретуванні складних явищ, пов'язаних із синкретизмом. Сподіваємося, що фахівець, ознайомившись із необхідним мінімумом наших ідей, зможе розвинути в себе обов'язковий намір і невідступне бажання постійного пошуку, вдумливого ставлення до мовного й мовленнєвого матеріалу, як і до критичного аналізу зробленого науковцями, що слугуватиме інструментом творчості в науковій і навчальній діяльності, обидва складники якої перебувають наразі у процесі глобальної модернізації.

Література

Баган, М. П. (2021). *Заперечення в сучасному українському комунікативному просторі: традиції й новаторство*. Київ: Видавничий центр КНУ, 224 с.

- Бук, С. (2006). *3000 найчастотніших слів наукового стилю сучасної української мови*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 192 с.
- Вихованець, І. Р. (2002). Морфологічні категорії? Словотвірні? Чи граматичні міжрівневі? *Актуальні проблеми українського словотвору*: зб. наук. праць. Івано-Франківськ: Плай, С. 13-18.
- Вихованець, І. Р. (1998). *Частини мови в семантико-граматичному аспекті*: монографія. Київ: Наукова думка, 256 с.
- Галаур, С. (2018). Префіксально-прийменникова кореляція та обов'язкова / факультативність валентність предиката в реченнях із локативними поширювачами. *Співвідношення семантики і структури в системі мовних одиниць* / за ред. М.І. Степаненка. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, с. 57-91.
- Ганич, Л. І., Олійник, І. С. (1983). *Словник лінгвістичних термінів*. Київ: Вища школа, 360 с.
- Городенська, К. Г. (2002). Видові протиставлення в системі сучасних дієслів. *Слово. Стиль. Норма*: зб. наук. праць, вип. 2, с. 118-121.
- Городенська, К. Г. (2000). Префіксальне словотворення. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, с. 484.
- Завальнюк, І. (2008). Структура та стилістичні параметри вживання складнопієднувальних конструкцій у сучасному українському газетному мовленні. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. праць, вип. 17, с. 198-206.
- Завальнюк, І. (2016). Специфіка й форми вияву інтертекстуальності в заголовках газет Вінниччини. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*: зб. наук. праць, вип. 38, с. 199-208.
- Завальнюк, І.Я. (2003). Синтаксичні одиниці в мові вітчизняних масмедіа періоду російсько-української війни: оновлення змісту й структури. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 37, с. 120-130. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2023-37-120-130>
- Завальнюк, І., Іваницька, Н. (2021). Сема та її варіанти в ієрархії номінацій синонімічних рядів українських словоназв денотатів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць / гол. ред. Є.Б. Барань, вип. 32, с. 93-109. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2021-32-93-109>
- Іваницька, Н. Л. (1986). *Двоскладне речення в українській мові*: монографія. Київ: Наукова думка, 133 с.
- Іваницька, Н. Л. (2016). Змістова й формальна складові інтерпретаційного поля термінів у галузевих словниках сучасної української літературної мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 23, с. 20-26.
- Іваницька, Н. Л. (2017). Поняття – слово- термін (на матеріалі педагогічних термінів). *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, № 31, с. 28-31.
- Іваницька, Н. Л. (2012). Про т.зв. «приховані семи» в системі повнозначних слів української мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія*: зб. наук. праць, вип. 16, с. 8-15.
- Карпіловська, Є. А., Кислюк, Л. П., Клименко, Н. Ф. (2013). *Активні ресурси сучасної української номінації: ідеографічний словник нової лексики*. Київ: ТОВ «КММ», 416 с.
- Ковалик, І. (1980). Про лінгвальні категорії, їх властивості і види. *Мовознавство*, № 5, с. 10-13.
- Костусяк, Н. М. (2012). *Структура міжрівневих категорій сучасної української мови*. Луцьк: Вид-во Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 452 с.
- Кочерга, О., Ракшанова, І. (2011). Префікси зі значенням завершеності дії в процесових термінах. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*, № 709, с. 10-13.
- Кочерган, М. П. (2006). *Загальне мовознавство: підручник*, 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Академія, 464 с.
- Куньч, З. Й. (2007). *Універсальний словник української мови*. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 848 с.
- Лазаренко, Н. І. (2019). *Професійна підготовка вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції*: монографія. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 365 с.

- Лазаренко, Н.І., Іваницька, Н.Л. (2018). Терміни в сучасній педагогічній науці. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць, вип. 51, с. 5-9. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5357>
- Павлушенко, О. П. (2022). Лексико-семантичне поле концепту «час» у збірці Ліни Костенко «Ріка Геракліта». *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 35, с. 27-36. <http://dx.doi.org/10.31652/2521-1307-2022-35-27-36>
- Павлушенко, О. П. (2023). Сленгові неологізми в українському комунікативному полі періоду російсько-української війни. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 37, с. 25-36. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2023-37-25-36>
- Русанівський, В. М. (1971). *Структура українського дієслова*. Київ: Наукова думка, 315 с.
- Русанівський, В. М. (1988). *Структура лексичної і граматичної семантики*. Київ: Наукова думка, 240 с.
- Сахно, І. П., Сахно, М. П. (1999). *Словник сполучуваності слів української мови (найуживаніша лексика)*. Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровського ун-ту, 544 с.
- Селіванова, О. (2010). *Лінгвістична енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К., 844 с.
- Соколова, С. О. (2002). *Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові*. Київ: Наукова думка, 283 с.
- Соколовська, К. П. (2002). Картина світу та ієрархія сем. *Мовознавство*, № 6, с. 37-91.
- Шитик, Л.В. (2010) *Граматична система української мови в аспекті теорії перехідності*. Черкаси: Вид-во ЧНН імені Богдана Хмельницького, 156 с.

Джерела

- Андрухович, С. (2011). *Фелікс Австрія*. Львів: Вид-во Старого Лева, 288 с.
- Довженко, О. (2007). *Зачарована Десна. Кіноповісті. Оповідання. Щоденник*. Харків: Фоліо, 287 с.
- Коцюбинський, М. (2011). *Дорогою ціною: оповідання*. Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 120 с.
- Поезія (1999). Ліна Костенко, Олександр Олесь, Василь Симоненко, Василь Стус. Київ: Наук. думка, 272 с.
- Хвильовий, М. (2004). *Вибрані твори*. Харків: Веста, Вид-во «Ранок», 352 с.

Умовні скорочення лексикографічних праць

- АРСУН (2013) – *Активні ресурси сучасної української номінації: ідеографічний словник нової лексики* / Є.А. Карпіловська, Л.П. Кислюк, Н.Ф. Клименко та ін. відп. ред. Є.А. Карпіловська. Київ: ТОВ «КММ», 416 с.
- ВТССУМ (2004) – *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусела. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 1440 с.
- ССІС (2006) – *Сучасний словник іншомовних слів. Близько 20 тис. слів і словосполучень* / уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ: Довіра, 787 с.
- СУМ (2012) – *Словник української мови* / кер. В.В. Німчук та ін. Київ: ВЦ «Просвіта», 1320 с.
- УМ (2007) – *Українська мова: енциклопедія* / Редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови) та ін. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана», 854 с.
- УМКТСЛТ (2001) – *Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів* / С. Я. Ермоленко, С. П. Бирик, О. І. Тодор. Київ: Либідь, 224 с.

References

- Bahan, M.P. (2021). *Zaperechennia v suchasnomu ukrainskomu komunikatyvnomu prostori: tradytsii y novatorstvo* [Negation in the modern Ukrainian communicative space: traditions and innovation]. Kyiv: KNU Publishing Centre, 224 p. (in Ukrainian).
- Buk, S. (2006). *3000 naichastotnishykh sliv naukovooho styliu suchasnoi ukrainskoi movy* [3000 most frequent words of the scientific style of the modern Ukrainian language]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 192 p. (in Ukrainian).
- Halaur, S. (2018). *Prefiksarno-pryimennykova koreliatsiia ta oboviazkova / fakultatyvnist valentnist predykata v rechenniakh iz lokatyvnymy poshyriuvachamy*. [Prefix-prepositional correlation and mandatory/optional predicate valence in sentences with locative extensions]. *Correlation of semantics and structure in the system of language*

- units* / edited by M.I. Stepanenko. Poltava: V.G. Korolenko Poltava National Pedagogical University, 57-91. (in Ukrainian).
- Hanych, L.I., Oliinyk, I.S. (1983). *Slovnnyk linhvistychnykh terminiv* [Dictionary of linguistic terms]. Kyiv: Vysha Shkola, 360 p. (in Ukrainian).
- Horodenska, K. H. (2000). Prefiksálne slovotvorennia [Prefix word formation]. *Ukrainian language: Encyclopaedia*. Kyiv: Bazhan Ukrainian Encyclopaedia Publishing House, 484 p. (in Ukrainian).
- Horodenska, K. H. (2002). Vydovi protystavleniia v systemi suchasnykh diiesliv [Species oppositions in the system of modern verbs]. *Word. Style. Norma: a collection of scientific papers*, vol. 2, 118-121. (in Ukrainian).
- Ivanytska, N.L. (1986). *Dvoskladne rechennia v ukrainskii movi: monohrafiia* [Bicomplex sentence in the Ukrainian language: a monograph]. Kyiv: Naukova Dumka, 133 p. (in Ukrainian).
- Ivanytska, N.L. (2012). Pro t.zv. «prykhovani semy» v systemi povnoznachnykh sliv ukrainskoi movy [On the so-called 'hidden sevens' in the system of full-sense words of the Ukrainian language]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology: collection of scientific works*, issue 16, 8-15. (in Ukrainian).
- Ivanytska, N.L. (2016). Zmistova y formalna skladovi interpretatsiinoho polia terminiv u haluzevykh slovnnykakh suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy [Content and Formal Components of the Interpretive Field of Terms in the Sectoral Dictionaries of the Modern Ukrainian Literary Language]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (linguistics): a collection of scientific papers*, issue 23, 20-26. (in Ukrainian).
- Ivanytska, N.L. (2017). Poniattia – slovo- termin (na materialy pedahohichnykh terminiv) [Concept - word - term (on the material of pedagogical terms)]. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology*, No. 31, 28-31. (in Ukrainian).
- Kochergan, M.P. (2006). *Zahalna movoznavstvo: pidruchnyk.*, 2-he vyd., vypr. i dop [General linguistics: a textbook, 2nd edition, revised and supplemented]. Kyiv: Akademiia, 464 p. (in Ukrainian).
- Kocherha, O., Rakshanova, I. (2011). Prefiksy zi znachenniam zavershenosti dii v protsesovykh terminakh [Prefixes with the meaning of completeness of action in process terms]. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series 'Problems of Ukrainian Terminology'*, No. 709, 10-13. (in Ukrainian).
- Kostusiak, N.M. (2012). *Struktura mizhrivnevnykh katehori suchasnoi ukrainskoi movy* [The structure of interlevel categories of the modern Ukrainian language]. Lutsk: Volyn National University named after Lesya Ukrainka, 452 p. (in Ukrainian).
- Kovalyk, I. (1980). *Pro linhvalni katehori, yikh vlastyvoli i vydy* [On linguistic categories, their properties and types]. *Linguistics*, No. 5, 10-13. (in Ukrainian).
- Kunch, Z.Y. (2007). *Universalnyi slovnnyk ukrainskoi movy* [Universal Dictionary of the Ukrainian Language]. Ternopil: Bogdan Educational Book, 848 p. (in Ukrainian).
- Lazarenko, N.I. (2019). *Profesiina pidhotovka vchyteliv u pedahohichnykh universytetakh Ukrainy v umovakh yevrointehratsii: monohrafiia* [Professional training of teachers in pedagogical universities of Ukraine in the context of European integration: a monograph]. Vinnytsia: Druk Plus LLC, 365 p. (in Ukrainian).
- Lazarenko, N.I., Ivanytska, N.L. (2018). Terminy v suchasni pedahohichni nautsi [Terms in modern pedagogical science]. *Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems: a collection of scientific works*, Issue 51, 5-9. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5357>. (in Ukrainian).
- Pavlushenko, O.P. (2022). Leksyko-semantychne pole kontseptu «chas» u zbirtsi Liny Kostenko «Rika Heraklita» [Lexical and Semantic Field of the Concept 'Time' in Lina Kostenko's Collection 'The River of Heraclitus']. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (linguistics): collection of scientific works*, issue 35, 27-36. <http://dx.doi.org/10.31652/2521-1307-2022-35-27-36>. (in Ukrainian).
- Pavlushenko, O.P. (2023). Slenhovi neolohizmy v ukrainskomu komunikatyvnomu poli periodu rosiisko-ukrainskoi viiny [Slang neologisms in the Ukrainian communicative field during the Russian-Ukrainian war]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (linguistics): collection of scientific works*, issue 37, 25-36. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2023-37-25-36> (in Ukrainian).
- Rusanivskyi, V.M. (1971). *Struktura ukrainskoho diieslova* [Structure of the Ukrainian verb]. Kyiv: Naukova Dumka, 315 p. (in Ukrainian).
- Rusanivskyi, V.M. (1988). *Struktura leksychnoi i hramatychnoi semantyky* [The structure of lexical and grammatical semantics]. Kyiv: Naukova Dumka, 240 p. (in Ukrainian).
- Sakhno, I.P., Sakhno, M.P. (1999). *Slovnnyk spoluchuvanosti sliv ukrainskoi movy (naiuzhyvanisha leksyka)* [Dictionary of compatibility of words of the Ukrainian language (the most used vocabulary)]. Dnipropetrovs'k: Dnipropetrovs'k University Press, 544 p. (in Ukrainian).

- Selivanova, O. (2010). *Linhvystychna entsyklopediia* [Linguistic encyclopaedia]. Poltava: Dovkilya-K., 844 p. (in Ukrainian).
- Shytyk, L.V. (2010). *Hramatychna systema ukrainskoi movy v aspekti teorii perekhidnosti* [Grammatical system of the Ukrainian language in the aspect of the theory of transition]. Cherkasy: Bohdan Khmelnytskyi National University, 156 p. (in Ukrainian).
- Sokolova, S.O. (2002). *Prefiksalni slovtvir diiesliv u suchasni ukrainskii movi* [Prefix word formation of verbs in the modern Ukrainian language]. Kyiv: Naukova Dumka, 283 p. (in Ukrainian).
- Sokolovska, K.P. (2002). Kartyna svitu ta iierarkhiia sem [The picture of the world and the hierarchy of families]. *Linguistics*, No. 6, 37-91. (in Ukrainian).
- Vykhovanets, I.R. (1998). *Chastyny movy v semantyko-hramatychnomu aspekti: monohrafiia* [Parts of speech in the semantic and grammatical aspect: a monograph]. Kyiv: Naukova Dumka, 256 p. (in Ukrainian).
- Vykhovanets, I.R. (2002). Morfolohichni katehorii? Slovtvirni? Chy hramatychni mizhrivnevi? [Morphological categories? Word-formation categories? Or grammatical interlevels?] *Actual problems of Ukrainian word formation: a collection of scientific papers*. Ivano-Frankivsk: Plan, 13-18. (in Ukrainian).
- Zavalniuk, I. (2008). Struktura ta stylistychni parametry vzhvyannia skladnopryiednuvalnykh konstruksii u suchasnomu ukrainskomu hazetnomu movlenni [The structure and stylistic parameters of the use of complex constructions in modern Ukrainian newspaper speech]. *Linguistic studies: a collection of scientific papers*, issue 17, 198-206. (in Ukrainian).
- Zavalniuk, I. (2016). Spetsyfika y formy vyjavu intertekstualnosti v zaholovkakh hazet Vinnychchyny [Specificity and forms of intertextuality manifestation in the headlines of Vinnytsia region newspapers]. *Problems of Humanities: collection of scientific works of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Series 'Philology': collection of scientific works*, issue 38, 199-208. (in Ukrainian).
- Zavalniuk, I., Ivanitska, N. (2021). Sema ta yii varianty v iierarkhii nominatsii synonimichnykh riadiv ukrainskykh slovonazv denotativ [Seme and its variants in the hierarchy of nominations of synonymous series of Ukrainian word denotations]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (linguistics): a collection of scientific works / edited by E.B. Baran*, issue 32, 93-109. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2021-32-93-109> (in Ukrainian).
- Zavalniuk, I.Y. (2003). Syntaksychni odyntysi v movi vitchyznianskykh masmedia periodu rosiisko-ukrainskoi viiny: onovlennia zmistu y struktury [Syntactic units in the language of the national mass media of the period of the Russian-Ukrainian war: updating the content and structure]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (linguistics): a collection of scientific works*, issue 37, 120-130. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2023-37-120-130> (in Ukrainian).

Sources

- Andrukhovych, S. (2011). *Felix Austria*. Lviv: Staryi Lev Publishing House, 288 p. (in Ukrainian).
- Dovzhenko, O. (2007). *The Enchanted Desna. Film stories. Stories. Diary*. Kharkiv: Folio, 287 p. (in Ukrainian).
- Kotsiubynskyi, M. (2011). *At a high price: a short story*. Vinnytsia: State Cartographic Factory, 120 p. (in Ukrainian).
- Poetry (1999). Lina Kostenko, Oleksandr Oles, Vasyl Symonenko, Vasyl Stus. Kyiv: Nauk. Dumka, 272 p. (in Ukrainian).
- Khvylovyi, M. (2004). *Selected works*. Kharkiv: Vesta, Ranok Publishing House, 352 p. (in Ukrainian).

Abbreviations for lexicographical works

- ARMUN (2013) - *Active resources of modern Ukrainian nomination: an ideographic dictionary of new vocabulary* / E.A. Karpilovska, L.P. Kysliuk, N.F. Klymenko et al. Kyiv: KMM LLC, 416 p. (in Ukrainian).
- LDMUL (2004) - *Large Dictionary of the Modern Ukrainian Language* / compiled and edited by V.T. Busela. Kyiv; Irpin: Perun Publishing House, 1440 p. (in Ukrainian).
- MDFW (2006) - *Modern Dictionary of Foreign Words. About 20 thousand words and phrases* / compiled by O.I. Skopenko, T.V. Tsymbaliuk. Kyiv: Dovira, 787 p. (in Ukrainian).
- DUL (2012) - *Dictionary of the Ukrainian language* / ed. by V.V. Nimchuk and others. Kyiv: Prosvita Publishing House, 1320 p. (in Ukrainian).
- UL (2007) - *Ukrainian language: an encyclopaedia* / ed. by V.M. Rusanivskyi, O.O. Taranenko (co-chairs) and others. Kyiv: Bazhan Ukrainian Encyclopaedia, 854 p. (in Ukrainian).
- ULSDLT (2001) - *Ukrainian language. A short dictionary of linguistic terms* / S.Y. Yermolenko, S.P. Bybyk, O.I. Todor. Kyiv: Lybid, 224 p. (in Ukrainian).

Автор

Ніна Іваницька, доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови
e-mail: nina.ivanytska@vspu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-8111-3645>

Author

Nina Ivanytska, Doctor of Science in Philology, Full
Professor of the Department of the Ukrainian Language
e-mail: nina.ivanytska@vspu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-8111-3645>

Конфлікт інтересів

Автор засвідчує про відсутність конфлікту інтересів

Conflict of Interests

The author declares that she has no conflict of
interest